

Ett hälsosammare landsting

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet
Landstingsplan 2011-2013
Västmanland

Vänsterpartiet

INLEDNING

Målet för vår hälso- och sjukvårdspolitik är en god och jämlik hälsa för alla. Hälsa är mer än frånvaron av sjukdom. Det handlar också om fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. Ett av de främsta verktygen för att nå dit är en trygg och rättvis vård.

Hälso- och sjukvård ska finansieras solidariskt genom skatten. Det är behoven som ska styra vem som ska få vård först, inte storleken på plånboken. Vi säger nej till gräddfiler och att personer med privata försäkringar ska gå före i vårdkön.

Alla har rätt att få bra vård. Även den som är ung, gammal eller för svag för att föra sin egen talan. Men så är det långt ifrån i dag. Sjukvården fördelas olika beroende på social ställning och kön. Personer från utsatta socialgrupper och kvinnor drabbas också oftare av ohälsa.

Klyftorna ökar i Sverige. Många barn och föräldrar lever idag under fattigdomsgränsen, vilket bland annat beror på försäkringarna i socialförsäkringarna.

Vården ska vara rättvis. Då måste vi aktivt arbeta för att utjämna skillnader i hälsa mellan såväl befolkningsgrupper som länsdelar och stadsdelar. Det kan handla om kön, klass, sexuell läggning eller funktionsnedsättning. Skillnader i hälsa och skillnader i hur man blir bemött av vården är oacceptabla.

Hälso- och sjukvården måste bli bättre på att hjälpa folk till hälsa. Den som vänder sig till hälso- och sjukvården ska få råd och hjälp att förebygga sjukdom och skada. Man ska få hjälp att förändra en livsstil som är skadlig.

De kommande åren blir tuffa. Ny medicinsk teknik och nya kunskaper gör det möjligt att göra allt mer för allt fler. Men detta kostar, samtidigt som Sverige fortfarande befinner sig i en jobbkris som gör att landsting och kommuner får mindre pengar. Men om Sverige får en rödgrön regering ser dock läget ljusare ut. Det rödgröna budgetalternativet innebär att Landstinget Västmanland får 73 miljoner mer i statsbidrag. Det kommer också större statliga satsningar på infrastrukturen i den rödgröna statsbudgeten, vilket har betydelse för landstingets utveckling av kollektivtrafiken.

Landstingets verksamhet är mycket mer än sjukvård. Det är också infrastruktur, miljö, regionalpolitik och kultur för att nämna något. Allt detta har betydelse för människors liv och hälsa. Det är viktigt att ett miljöperspektiv genomsyrar alla landstingets verksamhet.

Landstinget har ett helhetsansvar. Men Landstinget kan inte verka ensamt. Det absolut avgörande är att samarbeta med andra aktörer, med kommunerna och med andra landsting.

*Juba Rundgren (V) och Denise Norström (S)
gruppledare för Vänsterpartiet och Socialdemokraterna.*

ETT HÄLSOFRÄMJANDE LANDSTING

”Det hälsofrämjande landstinget bidrar till ett gott liv för alla.” Så inleds Landstinget Västmanlands vision. Det är dags att landstinget tydligare anstränger sig för att nå dit.

Det finns flera skäl till att hälsoaspekten är betonad i landstingets vision. Livsstilsfrågor och dagens kost- och levnadsvanor kan medföra ökad grad av bland annat hjärt- och kärlsjukdomar, cancer och diabetes, som är några av de stora hoten mot hälsan. En god hälsa är också en av förutsättningarna för regional utveckling och viktig för länets attraktionskraft. Bra hälso- och sjukvård samt tandvård med god tillgänglighet har avgörande betydelse för länsinvånarnas trygghet och välfärd.

Hälsan är beroende av många olika faktorer. Hur man har det runt omkring sig, hur skola, arbetsliv och fritid fungerar. Hälsa är också i mycket en klassfråga. För att långsiktigt skapa bättre hälsa måste klyftorna i samhället minska. Genom att ha bra förskola och skola, arbetsmiljöer som är bra både fysiskt och psykiskt samt bra och rättvisa socialförsäkringar medverkar samhället till att människor känner sig trygga. Detta är avgörande för det fysiska och psykiska välbefinnandet. En bra ekonomi är gynnsam för folkhälsan, men en bra folkhälsa är ännu viktigare för den ekonomiska utvecklingen. Förebyggande insatser är det mest effektiva och det mest humana.

Den försämrade hälsan bland många yngre och att förstärka det förebyggande arbetet bland äldre är en utmaning för landstinget. Därför är det viktigt att utveckla uthålliga strukturer för förebyggande insatser och sprida de effektiva metoder som finns.

Nyckelfrågan för det framtida folkhälsoarbetet är hur hälsan ska bli mer jämlikt fördelad och hur hälso- och sjukvården ska stödja människor att ta kontroll över sin egen hälsa.

Det handlar främst om att i det dagliga mötet stödja människor att göra hälsosamma val och ta ansvar för sin egen hälsa. Landstinget måste intensifiera det förebyggande arbetet mot psykisk ohälsa, tobaksbruk, alkoholkonsumtion, andra droger och sexuellt överförbara sjukdomar. Samarbete med olika samhällsaktörer, till exempel idrottsrörelsen, föreningsliv och patientföreningar, för tidig påverkan måste fortlöpa utvecklas.

Utveckla vårdvalet till ett hälsoval

För att tydliggöra att landstinget ska arbeta förebyggande och hjälpa folk till bättre hälsa, ska vårdvalet göras om till ett ”hälsoval”. Det hälsofrämjande arbetet ska stå i fokus och kvaliteten i vården följas upp bättre. Det ska löna sig för vårdcentraler att nå högre hälsoresultat hos patienterna, att öka tillgängligheten och minska den onödiga antibiotikaförskrivningen. Kompetensen hos alla vårdyrken ska tas tillvara. Patientens val ska kunna påverka vårdteamet och vem som möter patienten.

Närsjukvården och vårdcentralerna ska bli bättre på att behandla och förebygga folksjukdomar, skador och livskriser. Vårdpersonalen ska ge pedagogiskt och psykologiskt stöd till patienter som vill genomföra livsstilsförändringar och använda egenvård för ökad hälsa. Hälsofrämjande insatser ska också genomföras tillsammans med övriga samhället, till exempel skolor, äldreomsorg förskola.

Patientsäkerhet

Patientsäkerheten i landstinget har en nollvision. Ingen patient ska skadas i vården. Det är viktigt att landstinget har en ändamålsenlig organisation som driver dessa frågor.

Patienter och medborgare förväntar sig att hälso- och sjukvården ska vara trygg och säker. Enligt Socialstyrelsen är de vårdrelaterade infektionerna en av de största farorna för patientsäkerheten inom hälso- och sjukvården.

Missförstånd på grund av språksvårigheter, när inte tolk har inkallats, utgör också en säkerhetsrisk. Allt för ofta används en nära anhörig som tolk.

En jämställd och jämlik sjukvård

Såväl sjukvård som annan landstingsverksamhet och landstingsfinansierad verksamhet ska vara jämställd och jämlik. Den ojämlika hälsan har ökat de senaste åren. Det finns stora hälsoskillnader mellan olika samhällsklasser och de ökar. Exempelvis får den som har det gott ställt bättre mediciner, snabbare läkarkontakt och bättre bemötande än den som har det sämre ställt. Dessa skillnader är inte acceptabla.

2006 undertecknade landstinget "Europeisk deklaration om jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå". Undertecknandet innebar ett åtagande att aktivt arbeta för en jämställd verksamhet, så kallad jämställdhetsintegrering. Bland annat har landstinget åtagit sig:

"Att tillämpa ett genusperspektiv på planeringen, finansieringen och tillhandahållandet av hälso- och sjukvårdstjänster. Att se till att vårdpersonal, inklusive de som arbetar inom friskvården, är medvetna om hur könstillhörighet påverkar hälso- och sjukvården och tar hänsyn till kvinnors och mäns olika erfarenheter av sådan vård."

I deklarationen har landstinget åtagit sig att upprätta en jämställdhetsplan med prioriteringar, åtgärder och resurser för att göra verksamheten jämställd inom två år från undertecknandet.

Papperslösa flyktingar och gömda flyktingar hör till samhällets mest utsatta. Landstinget Västmanland måste ta sitt humanitära ansvar. Papperslösa och gömda flyktingar ska få den akuta sjukvård de behöver i Västmanland.

Idag har Landstinget rutiner för hur papperslösa och gömda flyktingar ska bemötas på akutklinikerna i länet. Det är bra eftersom sådana rutiner underlättar för personalen genom att klargöra hur man ska agera i en vårdssituation som ofta är oerhört känslig. Tydliga rutiner ökar också rättssäkerheten för patienten. Det är också viktigt att dessa rutiner hålls uppdaterade och att all ny personal får del av dem.

I vårt län finns det kvinnor och barn som lever i utsatta miljöer. Det kan handla om missbruksmiljöer eller våld i nära relationer. Hälsoriskerna för dessa kvinnor och barn är särskilt stora, direkt på grund av utsattheten i sig, men också genom den psykosociala stress som detta innebär.

Våld i nära relationer är ett stort samhällsproblem. Kunskapen hos vården måste öka i att upptäcka och identifiera dem som lever med våld i nära relationer, både vad gäller tvåkönade och samkönade relationer. Omhändertagandet och vården av personer som utsatts för våld i nära relationer måste utvecklas både medicinskt och psykosocialt. Lika viktigt är att de som misshandlar erbjudas hjälp och stöd att förändra sitt beteende.

Hälsoläget bland personer med funktionsnedsättning är oroande. Funktionsnedsättning är inte detsamma som dålig hälsa. Faktorer som däremot spelar roll är exempelvis diskriminering, övervikt, ångest och brist på yrkesarbete. Det är viktigt att hälso- och sjukvården lyfter fram och stärker det friska hos personer med funktionsnedsättning till exempel genom sjukgymnastik.

Hälso- och sjukvården måste bli bättre på att samordna sina insatser till barn och vuxna med funktionsnedsättningar eller kroniska sjukdomar. Många som har rätt till en individuell vårdplan har ändå ingen sådan. Det är en fråga som landstinget måste prioritera högre. Den enskilde har ofta själv stor kunskap om hur situationen skulle kunna förbättras, inte sällan med relativt enkla medel. Denna kunskap måste tas tillvara på ett bättre sätt.

Kunskapen om HBT-personers (homosexuella, bisexuella och transpersoner) hälsa är bristfällig och ohälsan är fortfarande större i gruppen HBT-personer än bland heterosexuella. Många HBT-personer upplever dessutom att de blir diskriminerade och dåligt bemötta när de söker vård

Landstinget Västmanland ska

- Definiera och ta fram kriterier för ett hälsofrämjande landsting och ta fram en handlingsplan för hur det fortsatta arbetet med det hälsofrämjande landstinget ska bedrivas och samordnas.
- Utveckla länets vårdcentraler till hälsocentraler. Detta omfattar en arbetsmetod där människor med ökad risk för ohälsa upptäcks tidigt, motiveras till en bättre livsstil och erbjuds stöd och uppföljning.

- Ge alla vårdcentraler tid och resurser för förebyggande och hälsofrämjande arbete. Resurser bör omfördelas från den slutna sjukhusvården till vårdcentralerna. Ersättningsmodellen måste hela tiden följas upp så att pengarna till vården fördelas rättvist.
- Utveckla projektet med hälsokontroller till 55-åringar och sprida metoden till resten av länet samt undersöka om en ännu större hälsoeffekt kan uppnås genom att ha hälsokontroller till 40-åringar.
- Se över systemet med remisser/remissfritt till rehabilitering för att göra det mer rättvist och ekonomiskt och medicinskt hållbart.
- Erbjud alla patienter som önskar en fast läkarkontakt. Alla patienter i hela länet ska kunna ha en fast familjeläkare. Läkarna på vårdcentralerna ska vara specialister i allmänmedicin. Det är en förutsättning för patientsäkerheten och att kunna driva högkvalitativ och effektiv primärvård. Vårdcentralerna ska ha geriatrisk och beteendevetenskaplig kompetens.
- Arbeta för ett kontinuerligt patientsäkerhetsarbete genom att ha en säkerhetsorganisation som kan analysera, fastställa och undanröja orsaker till risker, tillbud och negativa händelser, där en patient har eller kunde ha skadats.
- Införa frisktandvård eller abonnemangstandvård, ett avtal mellan patienten och Folktandvården. Abonnenten går på regelbundna kontroller och får den tandvård som behövs till ett fast pris och slipper därför överraskande kostnader hos tandläkaren.
- Utredda och ta fram metoder för att öka besöksfrekvensen till mammografin. Till exempel samordna resor, mobil mammografi och öka tillgängligheten genom att ha kvälls- och lördagsöppet.
- Ha vårdlokaler i en miljö och omgivning som är grön och läkande. Vårdtagare ska kunna erbjudas naturupplevelser. Ett flertal vetenskapliga undersökningar visar på naturens läkande kraft.
- Vid rekrytering av vårdpersonal särskilt tänka på att anställa personer som behärskar flera språk, särskilt de som talas av de största invandrargrupperna.
- Av patientsäkerhetsskäl alltid anlita tolk när behov finns.
- Utveckla Asyl- och integrationshälsan för asylsökande och papperslösa till att bli mer länsövergripande. Asylsökande och papperslösa kan i vissa fall ha svårigheter att besöka Asyl- och integrationshälsan i Västerås på grund av ekonomiska skäl. Därför är det viktigt att undersöka möjligheten till att göra Asyl- och integrationshälsan mer tillgänglig för hela länet.
- I samarbete med andra myndigheter och ideella organisationer erbjuda utsatta kvinnor och barn i akuta situationer vård och hjälp.
- Ha personal inom hälso- och sjukvården som har utbildning i att möta utsatta kvinnor och barn, men även att upptäcka tidiga tecken för att kunna erbjuda förebyggande stöd.
- Verka för att utveckla ”Kriscentrum för Män” till en länsomfattande verksamhet.
- Utveckla vården till hemlösa i samarbete med kommunerna med bland annat tandvård.
- Ta fram en HBT-policy.
- För att motverka diskriminering och verka för likabehandling ha personal som har utbildning för att förbättra bemötandet av HBT-personer i sjukvården.
- Erbjud alla funktionshindrade och kroniskt sjuka en individuell vårdplan som har utarbetats tillsammans med patienten.
- Ansvara för att alla får sitt hjälpmedelsbehov utrett och att erbjudas till hjälpmedel efter behov.
- Tillsätta en handikappombudsman som har till uppgift att vara kontaktperson mellan landstinget och alla förbund/föreningar för funktionshindrade och kunna bistå dem på olika vis.
- Ta fram indikatorer som belyser om vården är jämlik och belysa under vilka villkor vården ges till människor från olika sociala miljöer.

ETT MILJÖVÄNLIGARE LANDSTING

Vi vill sträva mot att Mälardalen ska bli jordens mest uthålliga dal där människor lever och bor. En bra livsmiljö är viktig för folkhälsan. Ett av de största hoten mot vår miljö är utsläppen av koldioxid och miljögifter från transporter, jordbruket och gifter som finns i vår omgivning. Landstinget Västmanland har antagit ett nytt miljöpolitiskt handlingsprogram. Det måste efterlevas och följas upp regelbundet. För att få en systematisering av miljöarbetet ska landstinget miljöcertifieras enligt ISO 14001:2009.

En viktig åtgärd för att minska utsläppen är att minska bilåkandet. Men för att göra detta måste det bli attraktivare och lättare att åka kollektivt. En viktig aspekt på detta är att kunna lita på kollektivtrafiken. Som medborgare och pendlare till jobbet eller studierna måste jag lita på att bussen och tåget går även nästa år och nästa. Vi vill se en långsiktig planering för kollektivtrafiken i länet. Landstinget ska fortsätta att satsa på stomlinjenätet och förbättra tillgängligheten, genom att exempelvis öka turtätheten. Att öka attraktiviteten och tillgängligheten är inte gratis. Här behövs en medveten och långsiktig satsning om resandet med kollektivtrafiken ska öka och bilåkandet minska. Kollektivtrafiken är också viktig för att landstingets verksamheter i länet ska vara lättillgängliga för medborgarna

Den regionala kollektivtrafiken i länet har under de senaste åren genomgått stora förändringar. Allt ifrån TIM, Tåg i Mälardalen och trafiken på Svealandsbanan, till samordning av den administrativa ledningen för kollektivtrafiken i Västmanlands län, Örebro län och Södermanlands län. Det har varit nödvändigt med gemensamma lösningar för att kunna klara den stora förändringstakt som trafiken genomgår. Gränsöverskridande trafik åt olika håll i Mälardalen och Bergslagen ger både nya möjligheter och ställer helt andra krav på trafikhuvudmännen. För att klara framtidens kollektivtrafik måste landstingen, trafikhuvudmännen och regionerna samverka på ett helt annat sätt än tidigare. Inte minst för att få möjlighet att hantera kostnaderna för trafiken.

Det är nu dags att ta initiativet till att bilda en enda huvudman för kollektivtrafiken i Mälardalen och Bergslagen. Syftet med en sådan förändring är att förenkla resandet, få fram enhetliga avgiftssystem, få ned kostnader för trafiksystemen, samordna planeringen och skapa en långsiktigt hållbar kollektivtrafik som främjar arbetspendling såväl mot Stockholm, Uppsala, Örebro som Borlänge/Falun. I ett nytt huvudmannaskap bör ingå såväl tåg, bussar, färjetrafik som kompletterings- och sjukresor.

Landstinget har också mycket egna transporter. Vid upphandlingar av nya fordon ska tydliga miljökrav ställas.

Landstinget Västmanland ska

- Arbeta för att verksamheterna miljöcertifieras enligt ISO 14001:2009.
- Verka för att miljöpåverkan vid landstingets transporter minskar.
- Verka för att andelen som reser med kollektiva färdmedel ökar.
- Verka för en trafikhuvudman i länet som får i uppdrag att skapa en gemensam trafikhuvudman för Mälardalen och Bergslagen.
- Fortsätta satsningen på stomlinjenätet.
- Under 2010 utreda den framtida utformningen av kollektivtrafiken i Västmanland och Mälardalen.
- Se över hanteringen av mediciner. I dagsläget slängs stora mängder av miljöfarliga mediciner, som belastar vattendrag och sjöar. Det kan med nya rutiner kan undvikas.
- Verka för att en större andel av sjukhusmaten är ekologisk. I jämförelse med andra landsting köper Västmanland in en låg andel ekologisk mat.
- Satsa på förnyelsebara energikällor, såsom solenergi.

- Se över sop- och källsorteringen. Alla enheter ska ha fungerande källsortering.
- Alltid ha miljöperspektiv i alla upphandlingar.

ETT TILLGÄNGLIGARE LANDSTING

Det måste vara lätt att komma i kontakt med sjukvården. I dag upplever många att de får tillbringa mycket tid i väntan. Det leder till onödigt lidande, frustration och otrygghet.

Akuten och Ambulansen

Alltför många får vänta för länge på Centrallasarettets akut. Många äldre multisjuka får vänta i timmar på att få hjälp eller komma vidare upp till avdelningen. Det behövs ett helhetsgrepp och krafttag för att förbättra situationen. Vi vill att man max ska behöva vara på akuten i 4 timmar innan man har blivit behandlad, hemskickad, inlagd eller överförd till annan vårdnivå.

Under väntetiden måste patienter och/eller anhöriga få ett bra omhändertagande och information om varför de väntar.

Samverkan måste också bli bättre mellan primärvården och akuten. I dag hänvisas många patienter till akuten som egentligen hör hemma på vårdcentralerna. Detta måste utredas och analyseras. Vårdcentraler som inte tar hand om "sina" patienter måste göras uppmärksamma på det.

Just nu pågår en utredning om hur länets befolkning ska nås av ambulans inom 15 minuter. Om inte det lyckas ska en ambulans placeras strategiskt så att målet uppnås.

Vård utan väntan

Patienter ska erbjudas besökstid direkt.

Samtidigt som familjeläkaren ger patienten remiss till specialistläkare ska familjeläkaren kunna boka in en tid för besöket i samråd med patienten. Samma sak gäller när man får ett beslut om operation eller behandling, att man får en dag och en tid för operationen/behandlingen.

Den remitterande läkaren ska alltid ha ansvaret att följa upp patienten. Patienter ska inte "falla mellan stolarna" på grund av informationsbrister och otydligt ansvar. De ska inte behöva vänta på remissvar, provsvar och specialistläkarutlåtande för att ansvaret är otydligt.

Utredningstiderna måste kortas, särskilt inom vuxenpsykiatri, för att vårdgarantin ska gälla i praktiken.

Landstinget Västmanland har anslutit sig till den nationella sjukvårdsupplysningen 1177 vilket har förbättrat telefontillgängligheten. Men det räcker inte. Telefontider till vårdinrättningar och mottagningar måste också bli generösare och ha återuppringningsservice.

De ska finnas lösningar för personer som inte klarar av att hantera knapptelefoner.

För den som har svårt att göra sig förstådd eller förstå på telefon måste man kunna gå in på vårdcentralen och boka tid eller få annan hjälp.

Dessutom ska det bli lättare att nå hälsocentraler genom utbyggd service via internet. Man ska kunna boka, avboka tider och förnya recept via e-post till sin familjeläkare.

Storleken på plånboken ska aldrig styra om man ska söka vård eller inte. Därför värnar vi om en vård med hög kvalitet för alla efter behov.

Landstinget Västmanland ska

- Korta utredningstiderna särskilt inom vuxenpsykiatri.
- Utveckla akuterna i Västerås och Köping. Jourläkarmottagningar ska finnas i länets olika delar.
- Ha max 4 timmars väntan på länets alla akutmottagningar, för detta behöver tas ett helhetsgrepp för snabbare flöden och förbättrad logistik.
- Behålla remisstvänet tills vidare, men förbättra remisskrivandet.

- Verka för att äldre multisjuka patienter som behöver läggas in för vård, ska kunna remitteras direkt till närsjukvårdsavdelning av familjeläkaren, utan att behöva passera akuten.
- Ha patientvårdar (minst undersköterskeutbildning) på akutmottagningarna för bättre service och omvårdnad till väntande patienter och anhöriga.
- Verka för att placera familjeläkarjouren i Västerås i anslutning till akuten på Centrallasarettet.
- Satsa på att anställa akutläkare till akutmottagningen för ökad patientsäkerhet och bättre kontinuitet och snabbare flöden i akutvården.
- Uppvärdera akutsjuksköterskan. Akuten är en av världens mest krävande arbetsmiljöer som kräver bred kunskap och kompetens.
- Verka för att hela länets befolkning nås av ambulans inom 15 minuter.
- Verka för att ambulanspersonalen kan göra egna bedömningar, eller i samråd med läkare, om patienten ska behandlas på plats eller hänvisa till annan vårdnivå. Detta för att undvika onödigt väntan på akuten.
- Införa Tid direkt. Samtidigt som familjeläkaren ger patienten remiss till specialistläkare ska familjeläkaren kunna boka in en tid för besöket i samråd med patienten. Samma sak gäller när man får ett beslut om operation eller behandling.
- Verka för förbättrad tillgänglighet med flexibla öppettider, vårdcentraler som har kvällsöppet och lördagsöppet.
- Fortsätta ha avgiftsfri barn- och ungdomssjukvård och ambulans.
- Se över övriga patientavgifter för att uppnå ett rättvisare system.

BARN OCH UNGAS HÄLSA

Grunden för hälsan läggs i barndomen. Förebyggande arbete och hälsofrämjande åtgärder bör därför sättas in tidigt i livet. Det gäller att skapa goda uppväxtvillkor, hälsosamma levnadsvanor, stödjande miljöer och att förebygga sjukdomar. I dag lever 250000 barn i Sverige under fattigdomsgränsen.

Hälsosituationen för svenska barn är bland de bästa i världen. Det gäller till exempel den låga spädbarnsdödligheten, den höga andelen vaccinerade barn och den låga andelen barnolycksfall. Barns hälsa har det senaste decenniet utvecklats i stort som de vuxnas hälsa, där bland annat allergiska besvär och psykisk ohälsa ökar. Redan i barndomen märks hälsoskillnader mellan flickor och pojkar samt mellan olika sociala grupper. Att investera i barns hälsa lönar sig på både kort och lång sikt.

Familjens sociala ställning styr de hälsorisker som barnet utsätts för, den stimulans som familjen kan erbjuda barnet och de resurser som familjen har att hjälpa barnet. Ett väl fungerande föräldrastöd har därför stor betydelse för barns hälsa. Mödrahälsovård och barnhälsovård har en viktig roll att tidigt uppmärksamma risker och erbjuda hjälp och stöd.

Landstingets egen undersökning av ungdomars hälsa, "Liv och hälsa ung" visar dock att ungdomarna i Västmanland mår långt ifrån bra. Oroväckande är att allt fler barn och ungdomar mår psykiskt dåligt. Detta måste tas på största allvar och kräver tydliga strategier för att komma till rätta med problemen. Särskilt måste situationen med att unga flickor mår allt sämre psykiskt uppmärksammas. Det behövs särskilda insatser för vård av utåtagerande och självskadande ungdomar. De senaste och mest effektiva metoderna ska tillämpas. Ansvar för barns- och ungdomars hälsa delar landstinget med länets kommuner. Därför är det viktigt att resultaten och analyser från undersökningarna Liv och Hälsa ung och presenteras och diskuteras med kommunerna.

Samarbetet mellan länets kommuner och landstingets verksamheter om barn och ungdomars hälsa måste utvecklas. Det gäller till exempel mellan förskola/skola, barnhälsovård, skolhälsovård, ungdomsmottagning, psykiatri och socialtjänsten.

I landstingets verksamheter finns dagligen barn som patienter, anhöriga, besökare, kulturkonsumenter med mera. Det är av yttersta vikt att deras intressen och rättigheter tas tillvara. I landstingets verksamhet ska nu finnas Barnpiloter som företräder barn och unga och bevakar deras rättigheter utifrån FN:s barnkonvention.

Landstinget Västmanland ska:

- Ta fram strategier tillsammans med länets kommuner för hur man tillsammans ska verka för att förbättra barns och ungdomars psykiska och fysiska hälsa.
- I samverkan med kommunerna ta fram lokala handlingsprogram för hur man samverkar kring flickor och pojkar som far illa. Där ska framgå vilka insatser och hur verksamheterna gemensamt säkrar att det finns en hel vårdkedja dygnet runt.
- Ha länsövergripande samverkansavtal om familjecentraler med länets kommuner och andra aktörer.
- I samarbete med kommunerna verka för att det skapas ett mellanboende/utredningsboende för ungdomar i kris.
- Ha en fortsatt hög kvalitet på barn- och mödrahälsovården som också ska arbeta tillsammans med andra samhällsinstanser för att stödja föräldrar.
- Ha ungdomsmottagningar i alla länsdelar. Där ska både killar och tjejer känna sig välkomna att prata både om det som rör kroppen och knoppen. Ungdomsmottagningarna bör ha bred psykosocial och HBT-kompetens.
- Ha avgiftsfri sjukvård och tandvård till barn och ungdomar.

EN SAMMANHÅLLEN VÅRD FÖR ÄLDRES HÄLSA

De allra flesta som behöver sjukvårdens resurser är 65 år och äldre. Med förebyggande vård och ett bättre omhändertagande förbättras de äldres hälsa. För detta krävs ett bättre och större samarbete mellan kommunerna och landstinget. Vårdsökande ska inte hänvisas mellan olika vårdgivare på grund av otydliga ansvarsgränser. I samarbete med kommunerna ska vårdkedjor säkras.

Genom att föra över hemsjukvård och hemrehabilitering till kommunerna kan vården till äldre förbättras. Vårdtider kan kortas när träning kan ske i hemmet. Med ett samlat huvudmannaskap ökar förutsättningarna för att de medicinska och sociala insatserna integreras.

Hemsjukvården behöver ha tillgång till läkare för konsultation, hembesök eller som kan kontaktas akut. Personalen inom demenssjukvården ska också ha särskild kunskap om demens.

Flera kommuner i länet erbjuder förebyggande hembesök till äldre. Team bestående av olika yrkeskategorier söker upp äldre för att upptäcka problem och brister i hälsoläget i tid. Så länge hemsjukvården inte har växlats över till kommunerna är det viktigt att landstinget medverkar i denna verksamhet.

Ett eftersatt område är äldres psykiska hälsa. Många äldre lider av depressioner. Därför bör teamen även ha äldrepsykiatrisk kompetens.

Äldre drabbas ofta av flera sjukdomar. Många av dem förknippas just med åldrandet. Därför ska alla vårdcentraler ha särskild kunskap om de förändringar och sjukdomstillstånd som följer med åldrandet. Demensvården måste vidareutvecklas. Främst handlar det om att öka kunskapen hos personalen. Varje vårdcentral ska ha tillgång till demenssjuksköterska. Att upptäcka dementa tidigt i sjukdomen och att ge

anhöriga redskap för att förstå sjukdomen gör lidandet mindre. En demenssamordnare ska finnas i länet och vara en resurs för demenssjuksköterskorna på vårdcentralerna.

Genom att förebygga och förekomma kan besök på akutklinikerna och sjukhusvistelser undvikas. Familjeläkaren ska kunna skriva in äldre multisjuka patienter direkt till närsjukvårdsavdelningen, utan att de behöver passera akuten. På närsjukvårdsavdelningen ska patienten vara i centrum och kunna få vård från olika medicinska specialiteter.

I dag finns närsjukhus i Fagersta, Sala och Köping. Konceptet behöver utvecklas även i Västerås. Även de äldre multisjuka västeråsarna ska ha ett eget närsjukhus eller särskild närsjukvårdsavdelning.

Läkemedelsanvändningen för äldre har allvarliga brister och måste bli bättre. Felmedicinering är en av de största orsakerna till fallolyckor och inläggningar på sjukhus bland äldre patienter.

I dag finns ett samarbetsavtal mellan länets kommuner och landstinget om regelbundna läkemedelsgenomgångar till äldre som bor på särskilt boende. Avtalet måste följas upp och arbetet utvärderas. Det bör också utvidgas till att omfatta även äldre som bor i ordinärt boende med hemtjänst.

Vård i livets slutskede

Att leva värdigt handlar också om att få dö med samma värdighet. Alla ska ha samma rätt och tillgång till vård i livets slutskede. Det handlar främst om att lindra smärtan och garantera att vården medverkat till att patient och närstående får ett värdigt avslut och avsked. Idag finns stora brister och skillnader på tillgången till palliativ vård.

Kunskaperna och erfarenheterna från Gryta Hospice måste spridas till äldreomsorgen både i Västerås och resten av länet. Den palliativa vården ska utvecklas och byggas ut för att kunna erbjudas alla länets invånare på ett likvärdigt sätt.

Vården handlar även om att kunna samtala om sin situation, om livet och döden. Inför en så avgörande händelse är det viktigt att patient och närstående får stöd för att känna trygghet i den svåra situation som döden för med sig.

Landstinget Västmanland ska:

- I samarbete med kommunerna ta fram handlingsprogram för en sammanhållen vård för äldre, som omfattar både kommunernas och landstingets vård.
- Återuppta förhandlingarna med kommunerna om att växla över ansvaret för hemsjukvården. All hemsjukvård upp till sjuksköterskenivå bör gå över till kommunerna. Även rehabilitering bör växlas över till kommunerna för att få en effektiv rehabilitering i hemmet.
- I samarbete med kommunerna erbjuda alla äldre som beviljats bistånd från kommunen, regelbundna läkemedelsgenomgångar.
- Medverka i kommunernas team för förebyggande hembesök till äldre. Teamen ska ha särskild kompetens om äldres psykiska hälsa.
- Upprätta en handlingsplan för vård i livets slutskede i samarbete med kommunerna.
- Stärka den geriatriska kompetensen i hela länet. Inrätta en demenssamordnare som kan vara ett stöd för demenssjuksköterskorna på vårdcentralerna.
- Verka för att familjeläkarna ska kunna lägga in äldre multisjuka direkt på närsjukvårdsavdelningar utan att de behöver passera akutmottagningen.
- Ha närsjukhus/närsjukvårdsavdelningar med särskild kompetens om äldres sjukdomar i Fagersta, Sala, Köping och Västerås.
- Verka för att upprätta ett äldrecentrum med inriktning forskning och utveckling tillsammans med Mälardalens Högskola.

FÖRSTÄRKT VÅRD FÖR PSYKISK HÄLSA

Det finns stora brister när det gäller psykiskt sjukas och funktionshindrades möjlighet till vård, omsorg, boende, rehabilitering och sysselsättning. Såväl verksamheten inom den slutna som öppna psykiatrin behöver förstärkas på många områden. Det gäller särskilt samarbete mellan kommuner och landsting. Patientens bästa måste alltid komma främst. Personer ska inte riskera att bli utan vård och omsorg för att kommuner och landsting inte kan samarbeta.

Psykiatrisk vård ska vara ett självklart inslag i närsjukvården. Familjeläkaren ska vara ansvarig för att de med lättare psykiska åkommor får behandling och att de som behöver får remiss till specialist. Familjeläkarna måste ha tillgång till beteendevetenskaplig kompetens så att patienter med psykisk ohälsa kan få adekvat vård.

Tillnyktringsenhet

En berusad människa som inte längre kan ta hand om sig själv befinner sig i ett, ur medicinsk synpunkt, farligt tillstånd. Dessutom kan den berusade ha någon sjukdom, som kan bli livshotande av berusning (exempelvis diabetes). Det finns också sjukdomar som ger likartade symptom som berusning. Polisen har inte den kunskap och erfarenhet av farliga medicinska tillstånd som krävs. En kraftigt berusad person måste tas om hand inom sjukvården och därför bör landstinget skapa en enhet där människor kan nyktra till under medicinsk översyn.

Neuropsykiatrisk utredningsenhet

Personer med neuropsykiatriska funktionshinder som autism, Asperger syndrom, AD/HD och Tourettes syndrom hamnar ofta i kläm i samhället. Särskilt problematiskt är det för vuxna med neuropsykiatriska funktionshinder som inte har fått en diagnos. Västmanland är i behov av en länsövergripande neuropsykiatrisk utredningsenhet.

Vid en neuropsykiatrisk utredningsenhet är det viktigt med ett teamarbete med olika kompetenser, exempelvis arbetsterapeuter, kuratorer, läkare, psykologer, sjuksköterskor och specialpedagoger. Dessa kan utifrån sina olika perspektiv möta patienterna och hjälpa dem att uppnå kunskap om sina funktionshinder. Det mildrar konsekvenserna och gör det lättare att utnyttja samhällets resurser för ökad livskvalitet.

Landstinget Västmanland ska:

- Utveckla vården till personer som lider av psykisk ohälsa och öka tillgängligheten till psykiatrisk vård genom att göra den till en självklar del av närsjukvården.
- Utveckla samarbetet med kommunerna för att motverka barns och ungdomars psykiska ohälsa.
- Skapa en tillnyktringsenhet i samarbete med kommunerna och polismyndigheten.
- Inrätta samarbetsgrupper med kommunerna kring både barn- och vuxnas psykiska hälsa.
- Verka för att skapa en neuropsykiatrisk utredningsenhet i samverkan med samordningsförbunden.

FÖRSTÄRK OCH FÖRNYA KULTUREN

En levande kultur tillvaratar människors kreativitet, stärker förmågan till reflektion och rustar till delaktighet i en föränderlig värld. En ambitiös kulturpolitik är avgörande för en stark demokrati. Den ska inbjuda alla till engagemang. Till vårt gemensamma ansvar hör att utveckla kulturell rikedom och mångfald. Kulturen grundas i den egna identiteten och växer i möten mellan människor.

Kulturlivet består av ett samspel mellan konstnärer, folkbildning och amatörgrupper och de människor som tar del av olika kulturaktiviteter. Målet för Landstingets kulturpolitik är ett vitt förgrenat kulturliv i hela länet som präglas av mångfald, kvalitet och tillgänglighet. Ett rikt utbud av kulturella aktiviteter gör vårt län attraktivt att leva och arbeta i. Kultur är en del av folkhälsan och utgör därför en viktig del av det hälsofrämjande landstinget. Erfarenheterna visar att människor som själva deltar i eller utövar kultur mår bättre. Därför är kultur i vården viktigt för tillfrisknande. En viktig och prioriterad uppgift för landstingets kulturarbete är att arbeta med barn och ungdomars kultur.

Folkbildningen måste få ett starkare stöd och i detta arbete ingår att utveckla studieförbunden och folkhögskolorna. Inte minst för att stärka yttrandefriheten och värna om demokratin. I dagens föränderliga samhälle blir folkbildningen en viktig del att stärka människors självförtroende och att öka bildningen.

Landstinget har som regional huvudman ett stort ansvar för den institutionella kulturen och ska därför fortsätta verka för att teater, musik och museum får bra möjligheter att verka i hela länet. Konsten är betydelsefull och landstinget ska årligen avsätta resurser för att utveckla den delen, inte minst utifrån att stimulera det konstnärliga skapandet. Vid alla ny- och ombyggnationer ska medel finnas för konstutsmyckning.

Länsbiblioteket är ett viktigt nav för att utveckla länets bibliotek.

Att ha bra arkivmöjligheter för länets organisationer är nödvändigt för att kunna bevara vår historia och att stimulera till forskning. Landstingets uppgift är att verka för att ett arkivcentrum kommer till stånd.

Att ge stöd till organisationerna i länet ska ses som ett stöd för mångkulturell utveckling och möjligheter för alla människor att kunna få en meningsfull fritid och att utvecklas på lika villkor i samhället.

Idrotten och övrig föreningsverksamhet bidrar till folkhälsan. Därför är det viktigt att ge stöd till barn- och handikappidrott.

Kulturens värde får inte betraktas ur ett ensidigt nyttoperspektiv. All kultur kan inte och får inte rymmas inom tillväxtbegreppet. Kulturen får heller aldrig användas som ett marknadsbegrepp och all form av sponsring där sponsorer ensidigt bestämmer kulturutbudet måste motverkas.

En ny parlamentarisk utredning om kulturen i länet måste genomföras för att kunna ta sikte på en helt ny kulturpolitik. I denna måste också vägas in samverkan med andra regioner.

Landstinget Västmanland ska:

- Stärka och utveckla de regionala kulturinstitutionerna.
- Öka stödet till folkbildningen.
- Utveckla barn och ungdomars möjligheter att delta i kulturaktiviteter.
- Tillgängliggöra och vårda vårt kulturarv.
- Stödja organisationerna i länet med bidrag till verksamheten.
- Motverka att kulturen blir kommersiell marknad.
- Utveckla samarbetet om kulturen, när det exempelvis gäller teater, musik, bibliotek och film, med omkringliggande landsting.

MEDARBETAREN – LANDSTINGETS STÖRSTA TILLGÅNG

Landstingets medarbetare har en viktig roll i det hälsofrämjande landstinget. Medarbetarna ska både klara av dagens arbete och samtidigt arbeta med förbättringar och utveckling av morgondagen. Därför är det viktigt att landstinget har en plan för att trygga kompetensen och personalförsörjningen såväl nu som i framtiden.

Landstingets personal ska ha en bra arbetsmiljö med möjlighet till reellt inflytande. Medbestämmande och att kunna påverka sitt eget arbete och vardag är en av de viktigaste faktorerna för en bättre arbetsmiljö. Landstinget Västmanland ska vara en arbetsplats där personalen trivs och kan växa och utveckla sin potential. Personlig utveckling och ansvarstagande ska uppmuntras. Motiverade, engagerade och kunniga medarbetare är förutsättningen för en hög kvalitet i landstingets verksamhet. Landstinget ska formulera och genomföra en personalpolitik som utvecklar medarbetarnas motivation, engagemang och kompetens.

Landstingets policy för jämställdhet integrerat med personal- och medborgarperspektiv ska ses som ett dokument där frågor om lönepolitik, likabehandling och landstingets roll i samhället ska konkretiseras. Denna policy ska vara landstingets spelregler för att motverka diskriminering och skillnader beroende på kön, ålder, etnicitet och sexualitet.

Landstinget ska ha bra chefer. Alla chefer ska ha genomgått utbildning för sitt uppdrag. Ett jämställt chefskap ska uppmuntras.

De stora yrkesgrupperna inom sjukvården är kvinnodominerade. Dessa grupper har ofta en sämre löneutveckling än andra vårdyrken. Samtidigt är lönepolitik ett viktigt instrument för framtida rekrytering samt styrning, ledning och utveckling. Könrelaterade löneskillnader accepteras inte.

Landstinget har i dag brist på medarbetare med specialistutbildning. Det gäller till exempel inom specialistområdena operation, röntgen och psykiatri. Landstinget måste, för att klara den framtida personalförsörjningen inom dessa områden, verka för att fler blir specialistutbildade. Landstinget ska svara för utbildningskostnaderna och den som utbildar sig ska ha rätt till studielön från landstinget.

Landstinget Västmanland ska:

- Ta ansvar för att det finns hållbara samarbetsavtal mellan fack och arbetsgivare.
- Ta fram en jämställdhetsplan med prioriteringar, åtgärder och resurser för att göra verksamheten jämställd och jämlik.
- Verka för att fler sjuksköterskor blir specialistutbildade inom bristyrken och att akutsjuksköterska ses som en specialistkompetens som kräver sin särskilda utbildning.
- Genomföra en certifierad utbildning i jämställdhet för samtliga chefer.
- Ta fram hälsobokslut för personalen – en årlig redovisning som bland annat tar upp personalutbildning, personalomsättning och sjukfrånvaro.
- Verka för att all landstingsfinansierad verksamhet omfattas av meddelarskyddet och yttrandefriheten, oavsett om den drivs privat eller offentligt. Demokrati och yttrandefrihet är en förutsättning för god kvalitet och bra uppföljning.
- Erbjud alla anställda heltidstjänster. Heltid ska vara en rättighet, deltid en möjlighet.
- Verka för att all landstingsfinansierad verksamhet har kollektivavtal för sina anställda.

EN HÅLLBAR EKONOMI OCH ORGANISATION

För att bedriva en god sjukvård behövs en hållbar ekonomi. Det måste finnas en trovärdig ekonomisk grund att stå på, annars blir alla andra prioriteringar omöjliga.

Minskade skatteinkomster och uteblivna ökningarna av statsbidragen har gjort det ekonomiska läget för landstinget ansträngt. Därtill kommer stora investeringar i exempelvis ny vårdbyggnad och infrastruktur i Citybanan och ökade kostnader för Tåg i Bergslagen samt Uven – tågsträckan Uppsala-Sala-Västerås-Eskilstuna - Norrköping. Vi kommer aldrig att äventyra landstingets goda ekonomi, därför måste satsningar göras i den takt som är möjlig för att landstinget ska fortsätta ha en god ekonomi. Men det handlar också om att göra prioriteringar. Att våga satsa där resurserna gör störst nytta och våga avstå från annat.

Vi vill se en tydligare styrning av resurserna mot att förbättra den nära sjukvården och att förstärka vårdcentralernas uppdrag att arbeta för en förbättrad folkhälsa. Andra prioriterade områden som vi ser är en förbättrad kollektivtrafik och utökat samarbete med länets kommuner och andra aktörer. Genom att vara flera som samverkar blir främst medborgaren och patienten vinnare, men i längden ger det också ekonomiska vinster.

Vi kommer alltid att sätta kvalitén främst. Oavsett driftsform ska all skattefinansierad verksamhet leva upp till tydliga kvalitetskriterier.

En sjukvård som kan göra allt mer för allt fler och landstingets pressade ekonomiska situation gör att samarbete och samverkan med kommunerna och med andra landsting måste förbättras, utökas och förändras. Den enskilda människan ska alltid stå i centrum och inte vad som blott gynnar den egna organisationen. Det är nödvändigt för att västmanlänningarna ska kunna få en fortsatt bra hälso- och sjukvård. Landstingets egen verksamhet ska också granskas och ses över för en bättre logistik och så att resurserna används på ett effektivt sätt.

Mer än hälften av de västmanländska vårdcentralerna är i privat drift. I och med att den privata delen av verksamheten finansieras så gott som uteslutande av skattemedel är det rimligt att även de privata enheterna redovisar sin årliga ekonomi gentemot uppdragsgivaren och sjukvårdshuvudmannen landstinget.

Landstinget Västmanland måste välja väg. Landstinget är för litet för att syssla med alla de olika specialiteter som det gör idag. Verksamhet ska kunna överlätas åt andra landsting när det är en bättre lösning av medicinska eller ekonomiska skäl. I gengäld kan Västmanland sköta vissa specialiteter åt andra landsting.

Landstinget Västmanland ska med större kraft ta del i VKL:s – Västmanlands kommuners och landstings – arbete. Landstinget ska ta initiativ i VKL för att tillsammans med kommunerna arbeta för en effektivare och bättre sjukvård och kollektivtrafik och andra övergripande frågor i länet.

Detta är ett steg mot att bilda större regioner vilket är en nödvändighet för att klara sjukvården och kollektivtrafiken i framtiden. Redan nu måste samarbeten utvecklas för att trygga tillgången till specialister, utnyttja resurserna effektivare och förbättra kollektivtrafiken.

Det är viktigt att landstinget tar initiativ och driver regionfrågan framåt för att inte hamna på efterkälken.

De enskilda patienternas behov av vård ska alltid styra utbudet. Den största delen av vården i vårt län utförs av landstinget. Så bör det fortsätta vara för att trygga en långsiktig och hållbar vård.

Närsjukhusens verksamhet ska utvecklas i nära samarbete med kommunerna. I förlängningen kan kommuner och landsting bilda gemensamma organisationer för den nära sjukvården.

Landstinget Västmanland ska:

- Skärpa krav på kvalitet och insyn. All landstingsfinansierad verksamhet oavsett om den drivs privat eller i landstingets regi, ska redovisa hur skattebetalarnas pengar används. Det ska vara möjligt att göra jämförelser mellan verksamheter, oavsett om de drivs privat eller av landstinget.
- Kunna styra nya etableringar dit behoven finns. Därför säger vi nej till fri etablering för vårdföretag.
- Göra en total genomlysning av länssjukvården – specialistsjukvården – för att hitta nya samarbetslösningar med andra landsting. Det ska leda till en reducering av länssjukvården i Västmanland samt kostnadsbesparingar.
- Ta initiativ till att leda och driva regionfrågan framåt.
- Se över primärvårdsjourerna i länet för att få en rättvis kostnadsfördelning, samt att resurserna utnyttjas på bästa sätt.
- Ge vårdpersonalen tid för vård. Se över arbetsmetoder och organisation för att minska vårdpersonalens tid som i dag läggs på dokumentation och administration. Vårdpersonalen behövs i patientarbetet.
- Låta rätt yrkeskategori utföra rätt uppgifter. Återinför lokalvårdaren på vårdavdelningarna. Den som är proffs på att städa ska städa. Vårdpersonalen behövs i vården. Skrivarbeten ska utföras av läkarsekreterare.
- Utredda framtida profilering av Köpings lasarett för att förbättra flöden och utnyttja kapaciteten bättre. En möjlighet är att koncentrera mer av kirurgisk verksamhet till Köping inom exempelvis planerad kirurgi och endoskopi.
- Utveckla samarbetet med Dalarnas läns landstings när det gäller vården i Norra Västmanland och Södra Dalarna inom exempelvis akut – jourverksamhet och geriatrik.
- Utveckla samarbetet med kommunerna inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Detta gäller särskilt för att förbättra vårdkedjan för äldreområdet, psykiatri- och beroendeproblematik, barn- och ungdomar. Detta kan ske genom att inrätta tjänstemanna- och politikergrupper och nätverk som kontinuerligt träffas för att reda ut frågor både av mer övergripande karaktär och på mer detaljerad nivå och alltid med patienten/medborgaren i centrum.
- Stärka den nära sjukvården. Vårdcentralerna har fått ett allt större åtaganden men medel har inte skjutits till i samma takt.
- Inrätta närsjukvårdsavdelningar i Västerås, såsom redan finns i Köping, Sala och Fagersta.